

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.2.2.16>

NARODOWA POLICJA JAKO PODMIOT ZAPOBIEGANIA I PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

Antonina Druzenko

aspirant Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-1057-4426

e-mail: AntoninaDruzenko@ukr.net

Adnotacja. Cel artykułu polega na przeprowadzeniu kompleksowej i systemowej analizy podstaw normatywnych i teoretycznych podstaw prawa administracyjnego, określeniu statusu Narodowej Policji jako podmiotu zapobiegania i przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć. W artykule określono, że Narodowa Policja jest głównym podmiotem zapobiegania i przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, i z powodu swojego stanu prawnego i społecznego powołania jest organem władzy wykonawczej, który realizuje kompleksowe administracyjne działania w zakresie egzekwowania i ochrony prawa, jurysdykcji, kontroli stosowania policyjnych środków zapobiegawczych i przymusowych, jurysdykcyjnych narzędzi do zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania przemocy ze względu na płeć, ochrony i odzyskiwania płciowych praw i wolności osób, utrzymania porządku prawnego przy jednoczesnym poszanowaniu idei równości i wolności płci.

Słowa kluczowe: działalność administracyjna, działalność administracyjno-jurysdykcyjna, równość płci, przemoc uwarunkowana płcią, przemoc ze względu na płeć, policja, środki zapobiegawcze.

NATIONAL POLICE AS A SUBJECT TO PREVENTION AND CONTROL GENDER-BASED VIOLENCE

Antonina Druzenko

Postgraduate Student

Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-1057-4426

e-mail: AntoninaDruzenko@ukr.net

Abstract. The purpose of the article is to reveal the status of the National Police as a subject of prevention and counteraction to gender-based violence on the basis of a comprehensive and systematic analysis of normative principles and theoretical foundations of administrative law. The article stipulates that the National Police is the main subject of prevention and counteraction to gender-based violence, and by its legal status and social purpose is an executive body that implements comprehensive preventive, law enforcement, human rights, jurisdictional, control and administrative activities. application of police preventive and coercive measures, jurisdictional tools to prevent, combat and stop gender-based violence, protection and restoration of gender rights and freedoms of individuals, maintenance of law and order while respecting the ideas of gender equality and freedom.

Key words: administrative activities, administrative-jurisdictional activities, gender equality, gender-based violence, gender-based violence, police, preventive measures.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Антоніна Друзенко

аспірант

Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-1057-4426

e-mail: AntoninaDruzenko@ukr.net

Анотация. Мета статті полягає в тому, щоб на основі проведення комплексно-системного аналізу нормативних засад та теоретичних основ адміністративного права розкрити статус Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. У статті визначено, що Національна поліція є основним суб'єктом запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та за своїм правовим становищем та соціальним призначенням є органом виконавчої влади, який реалізує комплексну профілактично-превентивну, правоохоронну, правозахисну, юрисдикційну, контролюючу адміністративну діяльність щодо застосування поліцейських превентивних та примусових заходів, юрисдикційних інструментів для запобігання, протидії та припинення гендерно-обумовлених насильств, захисту та відновлення гендерних прав та свобод осіб, підтримання правопорядку за умов дотримання ідей гендерної рівності та свободи.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративно-юрисдикційна діяльність, гендерна рівність, гендерно-обумовлене насильство, насильство за ознакою статі, поліція, превентивні заходи.

Вступ. Реформування та розвиток сучасної української держави відбувається у складних політичних та економічних умовах, окрім цього, ускладнюючим моментом є нестабільна ситуація на Сході країни, а також збільшення проявів тероризму у світі. Але незважаючи на вказані складнощі, в державі передбачаються та проводяться різного роду заходи, які спрямовані в першу чергу на побудову дієвого механізму захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає системну реформу усіх сфер життя країни і в першу чергу правоохоронних органів. Україна є правовою та демократичною державою європейського зразка, а це означає, що на першому місці має бути додержання принципу верховенства права. Практика показує, що, на жаль, діяльність правоохоронних органів ще не повною мірою відповідає новим суспільним потребам. Тому в державі і відбувається досить складний процес реформування та приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, тож особливої актуальності набуває ґрунтовне дослідження сутності статусу поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству (Коваленко, 2016: 197).

Основна частина. Правове становище Національної поліції вивчали у своїх наукових роботах такі вчені, як: О. Бандурка, О. Безпалова, Ю. Битяк, А. Боровик, М. Буроменський, Н. Грідіна, О. Дашковська, О. Джафарова, О. Дрозд, М. Качинська, А. Комзюк, О. Комісаров, О. Лаврінченко, К. Левченко, А. Олійник, В. Романова, О. Руднева, А. Собакар, М. Щелкунова, Р. Шаповал, С. Шатрава, К. Шкарупа та інші. При цьому правовий статус Національної поліції має особливі риси, які залежать від сфери їх діяльності, однією з яких є запобігання та протидія гендерно-обумовленому насильству.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі проведення комплексно-системного аналізу нормативних засад та теоретичних основ адміністративного права розкрити статус Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Реалізація статусу надає можливість зміцнити законність, правову культуру органу поліції в цілому та його окремих працівників завдяки удосконаленню підходів до організації правозахисної діяльності, зміцнити державу та службову дисципліну, посилити контроль і відповідальність за неналежне виконання службових обов'язків, зокрема за бездіяльність, зволікання у прийнятті й виконанні рішень (Кісіль, 2008: 123; Танько, 2020: 35).

Поліція має здійснювати превентивну, профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень у сфері власності, виявляти причини та умови, що сприяють їхньому вчиненню; вживати заходи з метою виявлення адміністративних правопорушень у сфері власності; припиняти виявлені проступки, вживати заходів, спрямованих на усунення загроз, що виникли внаслідок учинення адміністративного правопорушення, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання; доставляти у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення, а також здійснювати охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, брати участь у здійсненні державної охорони; а на договірних засадах – охорони фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності (Павлюк, 2017: 116–119).

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги (Про Національну поліцію, 2015).

Якщо звернутися до наукових трактувань «адміністративно-правовий статус поліції», то Д. Ластович проаналізував у своїх працях правовий статус Національної поліції України як суб'єкта надання поліцейських послуг, як визначене нормами адміністративного права юридичне становище даного органу влади у механізмі держави та системі суспільних відносин. Як правило, правовий статус суб'єкта асоціюють із сукупністю його прав та обов'язків, утім такий підхід занадто вузький, адже вони (тобто права та обов'язки), хоча й складають серцевину (ядро) правового статусу, втім далеко не єдині аспекти, що впливають на визначення юридичного становища суб'єкта, особливо коли йдеться про орган державної влади. Тому Д. Ластович вважає, що сутнісний зміст правового становища національної поліції, як і будь-якого іншого органу влади, проявляється у цілях, завданнях та принципах діяльності даного органу, у тих можливостях, якими він користується, реалізуючи своє функціональне призначення, та обов'язках, які на нього покладаються. Тобто кожен з аспектів організації та функціонування національної поліції, що має юридично значущий характер, і, відповідно, у зв'язку із цим врегульований нормами права, зокрема його адміністративної галузі, являє собою елемент її правового статусу. А отже, зміна концепції розуміння соціального призначення органів внутрішніх справ повинна супроводжуватися зміною їх правового статусу, мають бути переглянуті засади побудови та організаційного забезпечення системи органів поліції, завдання та принципи їх діяльності, коло та межі їх прав і обов'язків, соціальний захист їх персоналу тощо (Ластович, 2015: 75).

Під адміністративно-правовим статусом Національної поліції Д.К. Катрич розуміє сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії

злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам (Катрич, 2016: 35).

Особливість адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності, як вказує В.І. Фелик, полягає передусім у тих повноваженнях, які виконує поліція в процесі здійснення такої діяльності. Крім того, певні особливості статусу проявляються і в інших елементах, зокрема в меті та завданнях профілактичної діяльності та в організаційній структурі Національної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності. Ефективність здійснення Національною поліцією України профілактичної діяльності значною мірою залежить від обсягу її адміністративних повноважень у цій сфері. У свою чергу, останні визначаються правовим становищем Національної поліції України в системі адміністративних правовідносин, що виникають у процесі здійснення профілактики правопорушень. Національна поліція є постійно-діючим органом в системі суб'єктів профілактичної діяльності. Особливість її становища порівняно з іншими суб'єктами профілактичної діяльності визначається специфікою адміністративно-правового статусу цього органу (Фелик, 2016: 181–189).

Адміністративно-правовий статус Національної поліції України, як системно сформував А.В. Танько, містить сукупність складників: – цільовий – визначається місією поліції щодо сприяння реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам. Пріоритетністю в роботі цього органу держави є служіння потребам окремих громадян і суспільству в цілому, в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямування на задоволення їхніх потреб, відповідно до чинного законодавства України; – організаційний, що віддзеркалює структуру Національної поліції, яка складається з таких підрозділів: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, що мають задовольнити потреби усіх верств населення та структур суспільства у правовому захисті й підтриманні безпеки. Крім того, така організаційна структура складається з центрального органу управління поліцією, до складу якого входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують виконання покладених на поліцію завдань у напрямі захисту прав людини на місцях; – компетенційний – пов'язаний із окресленням завдань, функцій, прав та обов'язків, а також ступенем відповідальності правоохоронного органу й окремих його підрозділів і працівників, що визначають орієнтованість їхньої діяльності на захист індивіда та гарантованість законності протидії державі з боку людини з метою захисту власних прав і свобод. Прогресивною тенденцією сьогодення є встановлення адміністративно-правового статусу відносно нової на теренах України державної структури – Національної поліції, що не наслідують негативні традиції правоохоронних органів минулого, а надає можливість зміцнити у державі законність на основі підвищення правової культури органу поліції в цілому та його окремих працівників, удосконалити підходи до організації правозахисної діяльності, зміцнити дисципліну, посилити відповідальність і підзвітність поліції перед громадою (Танько, 2020: 38).

Категорія адміністративно-правового статусу Національної поліції України, як вважає Н. Павлюк, як суб'єкта захисту права власності має специфічні ознаки: 1) відображає його взаємозв'язок із суспільством та державою, його специфіку як колективного суб'єкта адміністративного права; 2) зумовлена змістом компетенції, державновладних повноважень Національної поліції України щодо забезпечення реалізації права володіти, користуватися та розпоряджатися майном, попередження та припинення посягань у сфері власності, відновлення порушених прав та притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у цій сфері; 3) зумовлена специфікою нормативно-правового закріплення функцій, організаційної структури цього суб'єкта публічної влади, джерел фінансування, відповідальності та іншими особливостями взаємозв'язку з державою та її апаратом; 4) формується зважаючи на потреби власників та соціально-правові ризики щодо можливих порушень їхніх прав володіти, користуватися та розпоряджатися майном (Павлюк, 2017: 116–119).

Висновки. Аналізуючи вищевикладене, можна сформувати, що правове становище Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству має такі особливості:

1) Національна поліція є основним суб'єктом публічної адміністрації, до функціональних завдань якого належить захист прав, свобод та законних інтересів осіб від будь-якого виду насильства, в тому числі гендерно-обумовленого;

2) правове становище поліції виділяється широко змістовною адміністративною діяльністю у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, до якої належить профілактично-превентивна, правоохоронна (в аспекті припинення правопорушень), контролююча, адміністративно-юрисдикційна;

3) Національна поліція як суб'єкт запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству надає спеціальну право-організаційну допомогу потерпілим від гендерно-обумовлених насильств;

4) Національна поліція безперервно взаємодіє з іншим державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству;

5) основним інструментом діяльності Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству є адміністративний примус.

Загалом, Національна поліція є основним суб'єктом запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та за своїм правовим становищем та соціальним призначенням є органом виконавчої влади,

який реалізує комплексну профілактично-превентивну, правоохоронну, правозахисну, юрисдикційну, контролюючу адміністративну діяльність щодо застосування поліцейських превентивних та примусових заходів, юрисдикційних інструментів для запобігання, протидії та припинення гендерно-обумовлених насильств, захисту та відновлення гендерних прав та свобод осіб, підтримання правопорядку при дотриманні ідей гендерної рівності та свободи.

Список використаних джерел:

1. Катрич Д.К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 36(2). С. 31–35.
2. Кісіль З.Р. Адміністративно-правовий статус працівника міліції як фактор протидії професійній деформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 2. С. 123–126.
3. Коваленко А.В. Сутність та соціально-правовий статусу поліції як суб'єкта запобігання злочинності в державі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 197–203.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X.
5. Ластович Д.М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6. С. 71–75.
6. Павлюк Н.М. Складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта захисту права власності. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 116–119.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.
8. Танько А.В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і Безпека*. 2020. № 1. С. 32–38.
9. Фелик В.І. Особливості адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 181–189.

References:

1. Katrych D.K. (2016). Administrative and legal status of the National Police of Ukraine: concept and content. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vyp. 36(2). pp. 31-35. [in Ukrainian].
2. Kisil Z.R. (2008). Administrative and legal status of a police officer as a factor in counteracting professional deformation. *Pivdennoukrainskyi pravnychiy chasopys*. № 2. pp. 123–126. [in Ukrainian].
3. Kovalenko A.V. (2016). The essence and socio-legal status of the police as a subject of crime prevention in the state. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3. pp. 197-203. [in Ukrainian].
4. Code of Ukraine on Administrative Offenses [Code of Ukraine on Administrative Offenses] vid 07.12.1984 № 8073-X. [in Ukrainian].
5. Lastovych D.M. (2015). The concept of administrative and legal status of the police as a subject of police services. *Nashe pravo*. № 6. pp. 71-75. [in Ukrainian].
6. Pavliuk N.M. (2017). Components of the administrative and legal status of the National Police of Ukraine as a subject of protection of property rights. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 1. pp. 116-119. [in Ukrainian].
7. Pro Natsionalnu politsiiu [About the National Police]: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 № 580-VIII. [in Ukrainian].
8. Tanko A.V. (2020). Administrative and legal status of the National Police of Ukraine as a subject of state policy in the field of human rights and freedoms. *Pravo i Bezpeka*. № 1. pp. 32-38. [in Ukrainian].
9. Felyk V.I. (2016). Features of the administrative and legal status of the National Police of Ukraine as a subject of preventive activities. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3. pp. 181-189. [in Ukrainian].